

Noms de mamífers marins

Introducció

---

1. Història del projecte

El diccionari en línia *Noms de mamífers marins* posa a l'abast dels usuaris una part de les dades d'un projecte de recerca sobre el corpus de noms catalans d'organismes marins, que ha estat iniciativa de Jordi Leonart, biòleg pesquer, investigador de l'Institut de Ciències del Mar de Barcelona (ICM) del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC) i membre de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC).

Aquest projecte, desenvolupat durant els anys 2009-2013, ha tingut el suport econòmic de la Secció de Ciències Biològiques de l'IEC. El Centre de Terminologia TERMCAT n'ha coordinat l'execució, ha donat assessorament metodològic i terminològic a l'autor i ha cedit les seves eines per al treball terminològic per fer possible l'elaboració i publicació del diccionari en línia.

Noms de mamífers marins recull, doncs, la terminologia d'aquest grup d'organismes com a resultat del treball efectuat en l'esmentat projecte de recerca. Com s'indica en la Presentació, una avançada dels resultats que ara es difonen en el diccionari es va publicar com a article l'any 2012.¹

2. Contingut del diccionari

La selecció de nomenclatura del diccionari se centra en els noms de tots els mamífers marins vivents i d'alguns dels extints per als quals s'ha pogut documentar una denominació catalana. Les dades recollides s'han organitzat en fitxes terminològiques conceptuais, cadascuna de les quals es refereix a un únic tàxon zoològic. La categoria taxonòmica que s'ha tingut en compte com a base per a les fitxes terminològiques és l'espècie, però s'han considerat també algunes entitats supraespecífiques rellevants, com ara l'ordre o la família.

El diccionari ofereix més de 350 denominacions catalanes de mamífers marins referides a 151 tàxons zoològics, dels quals 126 són espècies (presentades amb els noms científics corresponents, que inclouen la referència d'autoria) i 25 són tàxons supraespecífics (també amb el seu nom científic). A més a més, per a cada tàxon s'ofereixen els equivalents en castellà, anglès, francès i el codi identificador 3-alpha que proposa la FAO a la *Llista d'espècies d'interès per a les estadístiques pesqueres* (ASFIS-E).

2.1. Contingut de les fitxes terminològiques

Cada fitxa terminològica del diccionari presenta la informació següent:²

- Una denominació catalana, considerada *terme principal*, amb la categoria lèxica corresponent i, entre parèntesis, les fonts documentals en què s'ha referenciat.
- Una o més denominacions catalanes, etiquetades com a *sinònims complementaris* (*sin. compl.*), si n'hi ha, també amb la categoria lèxica i les fonts documentals.

---

¹ LLEONART, Jordi. "Els mamífers marins i els seus noms". *Terminàlia*. (2012), núm. 5, p. 7-25

² En l'apartat 3 (Criteris metodològics de les dades) s'explica amb detall cadascun dels camps de la fitxa.

- Una o més denominacions catalanes, etiquetades com a *variants lingüístiques* (*var. ling.*), si n'hi ha, també amb la categoria lèxica i les fonts documentals.
- El *nom científic* (*nc*)
- La *referència d'autoria* del nom científic (*auct*)
- Els *equivalents* en espanyol (*es*), francès (*fr*) i anglès (*en*)
- El *codi* FAO 3-alpha, proposat per ASFIS-E (*cod*)
- La *classificació taxonòmica zoològica* del tàxon: <Ordre > Subordre > Família>
- Una nota o més, eventualment

Exemple:

cap d'olla

cap d'olla, n m (9526 ; AMEMOHIST ; BALENES ; BALLENAS ; BICHN39 ; BICHN45-155 ; BICHN45-167 ; BOSCA ; DCVB ; DEDANS06 ; DELC ; DGLC ; DIEC2-E ; FIBER ; GEC ; GMME ; MEMOHIST ; RG112)

cap d'olla comú, n m *sin. compl.* (DOFINS)

cap d'olla d'aleta llarga, n m *sin. compl.* (LATZAV6)

cap d'olla negre, n m *sin. compl.* (9526 ; AMHNP9 ; CETACIS ; GECETAC ; HNPC-13)

cap d'olla negre d'aleta llarga, n m *sin. compl.* (NMMTERM)

vaca, n f *sin. compl.* (DCVB)

capdolla, n m *var. ling.* (AGUILO)

nc *Globicephala melas* (ASFIS-E ; FAOSPEC)

auct (Traill 1809) (ASFIS-E ; FAOSPEC)

es calderón común (ASFIS-E ; FAOSPEC)

fr globicéphale commun (ASFIS-E ; FAOSPEC)

en long-finned pilot whale (ASFIS-E ; FAOSPEC)

cod PIW (ASFIS-E ; FAOSPEC)

<Cetacis > Odontocets > Delfinids>

Nota: Sobre la denominació *cap d'olla*, vegeu també: Jordi LLEONART, "Els mamífers marins i els seus noms". *Terminalia* (2012), núm. 5, p. 7-25. <http://revistes.iec.cat/index.php/Terminalia/article/view/60602/pdf_333>

3. Criteris metodològics de tractament de les dades

3.1. Tractament de les denominacions catalanes

Totes les denominacions catalanes recollides s'han valorat d'acord amb el diccionari normatiu, la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC2-E). La tasca d'anàlisi i revisió s'ha centrat sobretot en l'ortografia, però atès el caràcter descriptiu del diccionari *Noms de mamífers marins* s'han recollit totes les denominacions que figuren en les obres de buidatge, incloent-hi molts noms que no apareixen en el diccionari normatiu. I, si bé és cert que la major part de les formes documentades s'ajusten a la normativa de la llengua catalana, n'hi ha algunes que la normativa actual no preveu. Per a atendre aquesta casuística, ha calgut fixar uns criteris de classificació dels sinònims i s'ha decidit, en alguns casos, crear noms revisats.

3.1.1. Classificació dels sinònims

Per presentar les dades s'han establert tres categories de classificació dels noms (terme principal, sinònims complementaris i variants lingüístiques), d'acord amb criteris de normativitat, tradició d'ús i implantació.

a) *terme principal* Els noms que s'han tractat com a termes principals (i que, per tant, encapçalen la llista de noms dins la fitxa terminològica corresponent), són sempre formes que respecten la normativa de la llengua i que, a més a més, tenen una llarga tradició d'ús i d'implantació.

b) *sinònims complementaris* Els noms que s'han considerat sinònims complementaris (i que figuren en la fitxa a sota del terme principal i per ordre alfabètic) són formes incloses dins la normativa de la llengua, però amb una tradició d'ús i d'implantació menor.

c) *variants lingüístiques* Els noms que han rebut el tractament de variants lingüístiques (i que en la fitxa terminològica es mostren a sota de la sèrie de sinònims complementaris, per ordre alfabètic) poden ser de dues classes: formes no normatives o manlleus no adaptats (els quals es marquen en cursiva).

Exemple:

catxalot

catxalot, n m (9526 ; AMHNP9 ; BALENES ; BICHN39 ; BICHN45-155 ; BICHN45-167 ; DCVB ; DEDANS06 ; DGLC ; DIEC2-E ; GECETAC ; GMME ; HNPC-13 ; LATZAV6 ; NATURA ; RG112)

cap gros, n m *sin. compl.* (AMHNP9 ; BICHN39 ; DCVB ; DELC ; FIBER ; GECETAC ; GMME ; LABERNIA)

fisetera, n f *sin. compl.* (DELC)

mular, n m *sin. compl.* (AMEMOHIST ; BALLENAS ; DELC ; DTCATLAT ; FIBER ; LSSOVI ; MEMOHIST ; TPUERIL ; VHUMANIST)

peix mular, n m *sin. compl.* (AMEMOHIST ; BALLENAS ; DELC ; DIEC2-E ; DTCATLAT ; FIBER ; LSSOVI ; MEMOHIST ; TPUERIL ; VHUMANIST)

cacalot, n m *var. ling.* (DICSUPL)

marsopla, n f *var. ling.* (DELC)

molà, n m *var. ling.* (BALENES ; BDC11 ; DCVB)

molar, n m *var. ling.* (AGUILO ; DCVB ; TRESOR)

mula, n f *var. ling.* (QHT15)

mulà, n m *var. ling.* (AGUILO)

peix molà, n m *var. ling.* (BALENES ; BDC11 ; DCVB)

peix molar, n m *var. ling.* (AGUILO ; DCVB ; TRESOR)

peix mulà, n m *var. ling.* (AGUILO)

quexalot, n m *var. ling.* (DCFC)

nc *Physeter macrocephalus* (ASFIS-E ; FAOSPEC)

auct Linnaeus 1758 (ASFIS-E ; FAOSPEC)

es cachalote (ASFIS-E ; FAOSPEC)

fr cachalot (ASFIS-E ; FAOSPEC)

en sperm whale (ASFIS-E ; FAOSPEC)

cod SPW (ASFIS-E ; FAOSPEC)

<Cetacis > Odontocets > Fisetèrids>

Nota: Sobre les denominacions *catxalot*, *cap gros* i *mular* vegeu també: Jordi LLEONART, "Els mamífers marins i els seus noms". *Terminàlia* (2012), núm. 5, p. 7-25. <http://revistes.iec.cat/index.php/Terminàlia/article/view/60602/pdf_333>

Les variants lingüístiques figuren dins de la fitxa terminològica amb el mateix tractament visual que la resta de denominacions, però quan es consulten com a entrada des de l'índex alfabètic apareixen marcades amb un asterisc entre parèntesis (*), amb la voluntat que es distingeixin clarament de la resta.

Exemple:

🔴 marsopla (*)

cabxalot, n m (9526 ; AMHNP9 ; BALENES ; BICHN39 ; BICHN45-155 ; BICHN45-167 ; DCVB ; DEDANS06 ; DGLC ; DIEC2-E ; GECETAC ; GMME ; HNPC-13 ; LATZAV6 ; NATURA ; RG112)

cap gros, n m *sin. compl.* (AMHNP9 ; BICHN39 ; DCVB ; DELC ; FIBER ; GECETAC ; GMME ; LABERNIA)

fisetera, n f *sin. compl.* (DELC)

mular, n m *sin. compl.* (AMEMOHIST ; BALLENAS ; DELC ; DTCATLAT ; FIBER ; LSSOVI ; MEMOHIST ; TPUERIL ; VHUMANIST)

peix mular, n m *sin. compl.* (AMEMOHIST ; BALLENAS ; DELC ; DIEC2-E ; DTCATLAT ; FIBER ; LSSOVI ; MEMOHIST ; TPUERIL ; VHUMANIST)

cacalot, n m *var. ling.* (DICSUPL)

marsopla, n f *var. ling.* (DELC)

molà, n m *var. ling.* (BALENES ; BDC11 ; DCVB)

molar, n m *var. ling.* (AGUILO ; DCVB ; TRESOR)

mula, n f *var. ling.* (QHT15)

mulà, n m *var. ling.* (AGUILO)

peix molà, n m *var. ling.* (BALENES ; BDC11 ; DCVB)

peix molar, n m *var. ling.* (AGUILO ; DCVB ; TRESOR)

peix mulà, n m *var. ling.* (AGUILO)

quexalot, n m *var. ling.* (DCFE)

nc Physeter macrocephalus (ASFIS-E ; FAOSPEC)

auct Linnaeus 1758 (ASFIS-E ; FAOSPEC)

es cachalote (ASFIS-E ; FAOSPEC)

fr cachalot (ASFIS-E ; FAOSPEC)

en sperm whale (ASFIS-E ; FAOSPEC)

cod SPW (ASFIS-E ; FAOSPEC)

<Cetacis > Odontocets > Fisetèrids>

Nota: Sobre les denominacions *cabxalot*, *cap gros* i *mular* vegeu també: Jordi LLEONART, "Els mamífers marins i els seus noms". *Terminàlia* (2012), núm. 5, p. 7-25. <http://revistes.iec.cat/index.php/Terminàlia/article/view/60602/pdf_333>

Com a consideració addicional, s'ha de tenir present que el valor de cada denominació es relaciona directament amb la font documental d'on s'ha extret. Per aquest motiu, darrere de cada nom, entre parèntesis, se citen aquestes fonts documentals, mitjançant uns codis mnemotècnics que es poden identificar obrint els enllaços. Igualment, a la pàgina inicial es pot consultar el llistat complet de referències bibliogràfiques (vegeu el document Bibliografia), presentades en dos blocs (bibliografia de buidatge i bibliografia de consulta) i ordenades alfabèticament pel nom de l'autor. En el cas de les obres de buidatge, hi figura també el codi que els correspon.

3.1.2. Noms revisats

Les formes documentades que queden fora de la normativa de la llengua, i que s'han classificat com a variants lingüístiques, corresponen en alguns casos a un probable error de transcripció del nom i en altres a grafies prefabricades procedents d'obres més antigues. Quan d'alguna d'aquestes formes no s'ha pogut documentar la forma ajustada a la normativa, s'han creat noms revisats amb la finalitat de fer més entenedora la informació.

En les fitxes que contenen noms revisats, les denominacions apareixen per duplicat (amb la forma original i amb el nom revisat) i es pot establir fàcilment la correspondència entre el nom revisat (que duu el codi de font corresponent, amb el sufix -REV) i el nom original de l'obra de buidatge (que porta el mateix codi de font, però sense cap sufix).

Exemple:

dofi de l'Indo (*)

dofi de l'Indus, n m (9526-REV)
dofi de l'Indo, n m var. ling. (9526)
nc *Platanista minor* (ASFIS-E ; FAOSPEC)
auct Owen 1853 (ASFIS-E ; FAOSPEC)
es platanista del Indus (ASFIS-E ; FAOSPEC)
fr plataniste de l'Indus (ASFIS-E ; FAOSPEC)
en Indus River dolphin (ASFIS-E ; FAOSPEC)
cod BHU (ASFIS-E ; FAOSPEC)

<Cetacis > Odontocets > Platanístids>

3.2. Tractament dels noms científics

Pel que fa a la representació formal dels noms científics, s'han seguit les recomanacions del *Codi internacional de nomenclatura zoològica*³ (ICZN), i s'han pres com a referència els noms que apareixen a la llista ASFIS-E; en cas de no documentar-los-hi, s'han consultat altres fonts.

Així, els binomis que designen espècies i els noms dels gèneres s'escriuen en cursiva. En canvi, els noms dels tàxons supragenèrics s'escriuen en rodona i amb majúscula inicial.

Per fer més fàcil la cerca dels noms científics, en els noms referits a espècies, en què seguint les recomanacions de l'esmentat Codi cal indicar el nom de l'autor seguit de l'any de la publicació del nom, s'ha decidit segregat en camps diferents el nom científic i la referència d'autoria. Pel que fa a aquesta referència a l'autor i any de publicació, cal recordar que la presència o l'absència de parèntesis té significació en l'àmbit de la taxonomia zoològica, en relació amb les condicions de publicació vàlida del nom.

3.3. Equivalents

En cadascuna de les fitxes s'han inclòs equivalents en castellà, francès i en anglès, documentats bàsicament en la *Llista d'espècies d'interès per a les estadístiques pesqueres* (ASFIS-E). Quan ha calgut, s'han consultat de manera puntual altres fonts documentals. Per convenció, en la representació d'aquests equivalents només es recull la forma masculina singular dels noms.

Igualment, s'ofereix el codi 3-alpha de la FAO, consistent en un acrònim format per tres lletres majúscules, que identifica unívocament cada tàxon.

---

³COMISSIÓ INTERNACIONAL DE NOMENCLATURA ZOOLOGICA. *Codi internacional de nomenclatura zoològica*. 4a ed. [Barcelona]: Institut d'Estudis Catalans, 2003.

3.4. Notes

En algunes de les fitxes s'han inclòs notes, que poden ser de dos tipus: *a)* precisions sobre usos terminològics i *b)* referències a l'article de Jordi Lleonart en què es va fer una publicació prèvia de resultats parcials. Si en una fitxa hi ha més d'una nota, apareixen numerades.

Exemples:

zifi de Gray

zifid de Gray, n m (**NMMTERM**)
zifi de Gray, n m *sin. compl.* (**9526**)
nc *Mesoplodon grayi* (**ASFIS-E ; FAOSPEC**)
auct von Haast 1876 (**ASFIS-E ; FAOSPEC**)
es zifio de Gray (**ASFIS-E ; FAOSPEC**)
fr baleine à bec de Gray (**ASFIS-E ; FAOSPEC**)
en Gray's beaked whale (**ASFIS-E ; FAOSPEC**)
cod BYW (**ASFIS-E ; FAOSPEC**)

<Cetacis > Odontocets > Zifids>

Nota: La denominació *zifi* correspon a l'adaptació al català del nom de gènere *Ziphius*, pertanyent a la família dels zífids (com es fa anàlogament en altres noms populars derivats de noms de gènere: per exemple, *gerani* de *Geranium*). Cal tenir en compte, però, que no totes les espècies de la família dels zífids pertanyen al gènere *Ziphius*. Per tant, en rigor, per a les espècies dels gèneres *Berardius*, *Hyperoodon*, *Indopacetus*, *Mesoplodon* i *Tasmacetus* la denominació més adequada és *zifid* (relacionada amb el nom de família), més que no pas *zifi* (relacionada amb el nom del gènere *Ziphius*), per bé que els noms que contenen qualsevol de les dues formes es documenten indistintament.

balenes amb barbes

misticets, n m pl (**DIEC2-E ; JLLE**)
balenes amb barbes, n f pl *sin. compl.* (**JLLE**)
nc Mysticeti (**ASFIS-E ; FAOSPEC**)
es ballenas misticetas (**RECMAR**)
es ballenas mysticetas (**ASFIS-E ; FAOSPEC**)
fr baleines mysticètes (**ASFIS-E ; FAOSPEC**)
en baleen whales (**ASFIS-E ; FAOSPEC**)
cod MYS (**ASFIS-E ; FAOSPEC**)

<Cetacis > Mysticets>

Nota: Sobre els *misticets* (les *balenes amb barbes*), vegeu també: Jordi LLEONART, "Els mamífers marins i els seus noms". *Terminàlia* (2012), núm. 5, p. 7-25. <http://revistes.iec.cat/index.php/Terminàlia/article/view/60602/pdf_333>

4. Propòsit

Com s'exposa en el pròleg, aquest diccionari té una naturalesa descriptiva i neix amb la voluntat de ser una obra oberta, en desenvolupament. A banda que, com qualsevol altra obra, sigui susceptible de ser millorat o ampliat, en aquest cas l'autor manifesta la intenció de mantenir-lo viu i de fer-lo

créixer. Per això convidem els usuaris a consultar el diccionari *Noms de mamífers marins* i també a fer-nos arribar qualsevol comentari que pugui contribuir a millorar-lo.

Podeu enviar-nos les vostres observacions mitjançant la [Bústia de suggeriments](#), que apareix a la dreta de la capçalera del diccionari en línia.